

SAMIR AMIN

de rambleig, algun dinar en un establiment frugal («Es menja massa», em va dir) i, com aquell qui diu, vaig crucificar-lo a preguntes perquè, tentint-lo tan a prop, no es tractava de deixar-lo escapar. Calia que ens donés pistes per al nostre combat a favor d'una economia ecològica, que ens semblava que era l'única que podia trencar la fatalitat de la dependència econòmica, l'empobriment humà i l'agressió ecològica que suposava l'espiral de creixement.

Samir Amin no es va fer pregar i em va anar monologant sobre aquestes qüestions, una de les quals, entre tantes, per

«Cal desconfiar del paper messiànic atorgat a la tecnologia.»

exemple, el ral·li París-Dakar –justament on ell vivia i treballava–, em va definir com una cosa «absolutament grotesca i escandalosa, feta perquè uns senyors llueixin la figura passant per unes regions que ells mateixos han contribuït a depauperar». Escollint aquestes paraules, Rambla avall, vaig començar a obrir les orelles com a pàmpols de vinya, i així em va anar treient l'entrellat del «per què de tot plegat» quan li preguntava si els conceptes de desenvolupament o intercanvi desigual i de centre i perifèria continuaven tenint sentit en aquell moment. Amb una paciència de pare eremita del desert, i fent-me veure que les coses podien anar per llarg, em deia:

«Aquests conceptes no corresponen a una situació conjuntural, sinó a una situació estructural de l'expansió capitalista. Cal dir, però, que les formes i funcions de les perifèries, en el sistema capitalista mundial, no són estables, sinó que contínuament es transformen. Amb aquestes transformacions les perifèries veuen l'expansió com el fet necessari perquè un país en vies de desenvolupament pugui passa a ser desenvolupat, és a dir plenament integrat. Tant l'anàlisi burgesa com la marxista han subestimat el caràcter immanent de la polarització en l'expansió capitalista, i això és una visió ideològica que subestima la inserció en el sistema mundial.» Vaig preguntar-li, llavors, si economistes com ell mateix i d'altres com Gunder Frank, Arghiri Emmanuel, Theotonio Dos Santos, Celso Furtado o bé Raul Prebisch, formaven l'escola de resposta a les tesis dominants.

EL CAPITALISME, UNA UNITAT ORGÀNICA

«El punt comú –em va dir– és que tenim una concepció del sistema capitalista mundial basada en el fet que no és una superposició de sistemes més o menys avançats o retardats, sinó que és una unitat orgànica, de la qual centre i perifèria són la cara i la creu d'una mateixa moneda. Amb això volem destacar el caràcter immanent del capitalisme des de l'origen, aprofundit per

formes renovades de dominació. El considero marxista, perquè el seu mètode encara és l'únic instrument científic d'anàlisi de les societats modernes.» Li vaig preguntar, també, si el seu concepte de «socialització de la producció» equivalia a una tercera via entre el capitalisme liberal (amb el suport de l'Estat) i el comunisme d'Estat.

«Aquesta tesi –va assenyalar-me– correspon a un text de 1974, quan ningú no creia en la crisi durable. Tretze anys després, la impressió és que les meves tesis són les menys dolentes, ja que el Quart Món és la concreció bastant aproximada del que dèiem el 1974, quan tothom se'n reia. Jo la crec necessària objectivament, la tercera via. És una possibilitat real i una probabilitat que augmentarà, però calen certs intents per a un triomf, perquè, si no és així, el desenvolupament continuarà essent desigual.»

Em va parlar del Quart Món i vaig demanar-li què sentia ell quan, des d'Occident, parlàvem de Tercer Món, així, tan genèricament.

«La moda, actualment –va dir-me–, és que el Tercer Món ja no existeix. La perifèria, que no ha estat mai homogènia, es defineix negativament per la no cristallització de l'Estat nacional burgès. Hi ha hagut diferents models de perifèria, però les característiques negatives del sistema de producció capitalista s'han deixat sentir amb més o menys intensitat arreu. Es parla del *socialisme realment existent* per criticar-ne les falles, i jo estic d'acord amb aquesta crítica, però també cal parlar del *capitalisme realment existent*, que no és democràcia i Estat-providència sinó, també, fam, dictadures, deute extern i destrucció ambiental.»

L'ANÀLISI ECOLÒGICA

Aquesta última referència i la relativa a 1974, amb la crisi que es desfermà, em va permetre preguntar-li si els fets plantejaven la necessitat de concebre la producció d'una altra manera.

«Evidentment –em contestà. L'anàlisi ecològica ens ha fet redescobrir, potser massa tard, coses importants, a saber:

«El sistema capitalista mundial és una unitat orgànica.»

que una part d'aquest creixement prodigiós ha estat obtingut a costa de la base natural de la riquesa. No és una cosa nova, però, perquè la fam a l'Àfrica és el resultat d'un procés acumulatiu molt antic que ha saquejat la terra, tot impeding la reproducció de les bases naturals del futur alimentari. Amb això es demostra que el sistema capitalista és un sistema social que funciona a molt curt termini.»

Potser era el moment que em parlés del paper de la tecnologia en l'articulació d'aquest Sistema, i, tan tranquil·lament, com si barregés damunt del Nil en franca conversa, em va dir:

«Cal desconfiar del paper messiànic atorgat a la tecnologia, perquè és un producte social i no tan sols un producte científic abstrès de la realitat de la societat. Encara que el cost de la transferència fos nul, les tecnologies dels centres imperialistes no permetrien resoldre els problemes de subdesenvolupament de la perifèria.»

Jo havia sentit parlar del «desenvolupament del subdesenvolupament» i vaig preguntar-li si era una expressió concreta d'un fet real o ganes de marejar la perdiu que ens emborratxa de verbalitat excessiva.

«Aquesta és una expressió una mica

polèmica –va sentenciar–, que va inventar Gunder Frank, i que em va semblar interessant. La seva tesi és demostrable a molts països, on les il·lusions del miracle de la industrialització i del creixement, com al Brasil, han agreujat l'abisme intern, ja que s'han fet a costa de la pauperització del 40% dels sectors camperols i urbans. La pèrdua de l'autonomia interior, doncs, mostra la fragilitat del desenvolupament semiperifèric. A diferència dels centres, formats per Estats nacionals burgesos que controlen l'acumulació interna i sotmeten les relacions exteriors a la lògica expansionista del sistema mundial, les perifèries no controlen aquests mecanismes d'acumulació i procedeixen per reajustament. La conclusió política que faig és que la posada en qüestió del capitalisme és un procés llarg i complex, al final del qual –i per tal d'obrir un nou marge a la producció no capitalista– l'únic camí és la *desconnexió*, que refusa la submissió a la lògica de l'expansió del capital.»

Arribats a aquest punt –i per desengreir-

– vaig proposar a Samir Amin «desconnectar» una mica (per exemple, anar a menjar una mica i comentar les varietats de la nit anterior a El Molino), perquè, sobretot, la meua activitat neuronal tingués temps de reposar i sedimentar el gavadal d'informació de què havia estat objecte. Així ho vam fer, i a l'hora de comentar frivoltats vaig comprovar que la seva perspicàcia observadora també era notable, encara més quan em va manifestar que, tot detentant-se en les cuixes de Tània Doris, la súpervedet valenciana, mai no n'havia vistes de tan llargues en el curs de la seva peregrinació mundial. Em va agradar que valorés en aquests termes de producció càrnica la nostra aportació, la dels països catalans, el Producte Interior Brut de la bellesa mundial. Vam fer-ne una mica de gresca i, després d'engolir unes esqualides escaroles amb alguna matèria una mica més consistent, vam acabar el nostre diàleg mentre l'acompanyava a l'hotel, on volia descansar una mica abans de pronunciar la conferència anunciada pels Homes i Dones d'Esquerra, que volien trobar-lo fresc com una rosa del desert.

CAP AL POSTCAPITALISME ESPANYOL

Però abans de deixar-lo descansar, i perquè tots quedéssim ben descansats, vaig demanar-li –ja que anava a parlar a un auditori d'esquerres que se suposava identificat amb el socialisme– si era «socialisme» el que teníem en aquell Estat espanyol de 1987, governat pel PSOE de Felipe González. Textualment, i sense gaires contemplacions, em va dir ràpidament:

«Difícilment. Cal un altre contingut del desenvolupament intern, d'altres relacions est-oest i nord-sud, que són tres pilars lligats per una perspectiva de desconnexió. De moment, no es va cap a la construcció ràpida del socialisme, sinó cap al postcapitalisme. Espanya, doncs, no pertany a la perifèria, sinó al sistema capitalista central, des dels temps del mercantilisme, si més no.»

Un parell d'anys més tard, l'abril de 1989, també des de l'Avui, en una conversa que va tenir –en aquesta ocasió amb Francesc Canals–, Samir Amin encara era més clar: «Cal que el Tercer Món desconnecti dels països rics», és a dir, que «trenqui els lligams econòmics amb el món desenvolupat amb la finalitat d'establir un desenvolupament en base a les diverses regions del planeta». Qualificava la «globalització» econòmica, tal com s'ha anat forjant, com «una utopia reaccionària i perillosa que accentuarà respostes irracionals»; i, davant la falta de sensibilitat de la política per la qüestió social, reclamava un diàleg permanent de l'esquerra a nivell mundial, entre les tres esquerres, la del Sud, la de l'Oest i la de l'Est, que també existeix.

Gairebé vint anys després d'aquella meua conversa, penso que Samir Amin l'encertava de ple: aquell «postcapitalisme», amb l'accentuació de respostes irracionals, s'assembla cada cop més a un precanibalisme en què tot, la vida i la mort, és despulat del seu valor personal, social i ecològic, per transformar-se en una mercaderia globalment inservible que inunda, amb enormes costos, el mercat mundial.